Ius et Societas
ISSN 2587-3652 (print) | ISSN 2587-3660 (online) Vol. I(1) | 2026

DOI: https://doi.org/10.52326/ies.2026.1.09
CZU: 94(498):323.15(=18)
**Corresponding author*

OPEN ACCESS CC BY

CONTRIBUTIONS TO THE CULTURAL MEMORY OF BRĂILA (I). THE ALBANIAN COMMUNITY

CONTRIBUȚII CU PRIVIRE LA MEMORIA CULTURALĂ A BRĂILEI (I). COMUNITATEA ALBANEZĂ

Costin CROITORU*
Muzeul Brăilei „Carol I”.
Institutul de Studii Avansate pentru Cultura și Civilizația Levantului, România.
Universitatea Tehnică a Moldovei. Republica Moldova.
ROR: *https://ror.org/02b82hk77*
Email: costin_croitoru1@yahoo.com
ORCID: *https://orcid.org/0000-0002-4732-2301*

Abstract: *This initiative, part of a broader project launched by the Center for Cultural Diversity of the “Carol I” Museum of Brăila, aims to highlight the history of the Albanian community in this port city—a place that, during the late 19th and early 20th centuries, served as a significant hub for the meeting and coexistence of diverse ethnic communities. Thanks to its economic dynamism and, above all, its cosmopolitan character, Brăila—having recently emerged from Ottoman rule—provided fertile ground for the patriotic national liberation movements of Balkan peoples, thereby becoming a true center of refuge and support for Bulgarians, Greeks, Albanians and others.*
In this initial stage, the research examines how the Albanian presence has been preserved in Brăila’s cultural memory through documents, press reports, and various accounts. This ethnic community produced a number of local figures who left their mark on Brăila’s history, actively participating in its economic, political-administrative, and cultural life. The present undertaking is thus part of a series dedicated to recovering and highlighting the contributions of ethnic communities to Brăila’s multicultural and multi-ethnic identity.

Keywords: *Brăila, the Albanian community, cultural memory*

Abstract: *Această inițiativă, parte a unui proiect mai amplu lansat de Centrul Diversității Culturale al Muzeului Brăilei „Carol I”, își propune să creioneze istoria comunității albaneze din acest oraș-port – un loc care, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, a servit drept punct de întâlnire și spațiu de conviețuire pentru di-*

verse comunități etnice. Datorită dinamismului său economic și, mai ales, caracterului său cosmopolit, Brăila – recent eliberată de sub stăpânirea otomană – a oferit un teren propice mișcărilor patriotice de eliberare națională ale popoarelor balcanice, devenind astfel un veritabil centru de refugiu și sprijin pentru bulgari, greci, albanezi și alții. În această etapă inițială, cercetarea analizează modul în care prezența albanezilor s-a păstrat în memoria culturală a Brăilei prin intermediul documentelor, al relatărilor din presă și al diverselor mărturii. Această comunitate etnică a dat personalități locale care și-au pus amprenta asupra istoriei Brăilei, participând activ la viața economică, politico-administrativă și culturală a orașului. Demersul de față se înscrie, astfel, într-o serie dedicată recuperării și punerii în valoare a contribuțiilor comunităților etnice la identitatea multiculturală și multietnică a Brăilei.

Cuvinte-cheie: *Brăila, comunitatea albaneză, memoria culturală*

1. Introducere

Brăila a fost văzută și descrisă adesea – pe bună dreptate – ca fiind un adevărat creuzet etnic. Dar nu doar diversitatea de „rase" care au conviețuit aici a contribuit la această caracteristică, ci și o dinamică socio-culturală complementară. Dincolo de realitățile economice care i-au purtat spre unul dintre cele mai reprezentative porturi maritime de pe Dunăre, la Brăila, reprezentanții diverselor grupuri etnice au găsit teren fertil pentru exprimarea propriilor deziderate naționale (absolut aleatoriu, amintesc aici, doar pentru exemplificare, următoarele contribuții: Velichi, 1980, în special pp. 89-99; Ciachir, 1996, pp. 173-228; Jecev, 1996, pp. 265-2701). Este și cazul comunității albaneze, imortalizată în izvoarele arhivistice păstrate după revenirea Brăilei în cadrul administrației Țării Românești (1829). În ciuda unor mărturii palpabile cu privire la prezența aici a albanezilor, istoricul acestei minorități este mai puțin cunoscut, fiind creionat mai curând prin intermediul unor reprezentanți remarcabili, care, într-un fel sau altul, au lăsat urme documentare ce au ajuns până astăzi (vezi, de exemplu, Dobrescu, 1996, pp. 245-247).

2. Stadiul și problematica cercetării

Încercăm astfel, prin intermediul intervenției de față, să aducem un plus de informații cu privire la albanezii din Brăila, ca parte a unui proiect mai amplu. De la bun început trebuie însă exprimate limitele demersului, în special în ceea ce privește aprecierea corectă a dimensiunii comunității stabilite aici, din motive obiective. Puține

dintre documentele păstrate asumă „în clar" sau consecvent, de la o catagrafie la alta, etnia albaneză, iar antroponimele, cu toată puterea lor de sugestie, nu sunt întotdeauna repere certe, putând cel puțin trăda anumite influențe, dacă nu cumva o origine general... balcanică. Altminteri, diverse interese îi vor îndemna pe mulți dintre albanezi să se declare greci – în special orientarea către lumea creștină coagulată într-un stat bine definit –, sau să tindă spre asumarea unei cetățenii străine – în special britanică –, aspect asupra căruia vom reveni pe parcursul lucrării, cu exemple concrete.

Alt subiect insuficient documentat se referă la dinamica demografică din zona Brăilei, în esență la momentul pătrunderii aici a unor comunități etnice minoritare, realități datate *grosso modo*, mai puțin pe surse palpabile și mai mult pe temeiuri de logică istorică, după eliberarea orașului de sub administrația turcească (1829). Dar, un „mozaic" etnic existase, fără îndoială, și în timpul funcționării cetății. Pentru a rămâne în spiritul intervenției de față, amintim faptul că, în cel mai vechi Registru Otoman de Recensământ (1570) cunoscut pentru *kaza*-ua Brăilei din *liva*-ua Silistra, în rândul populației târgului din „*hass*-urile Padișahului cel Măreț", îl regăsim într-o „gospodărie musulmană" și pe Yusuf albanezul (Maxim & Gheorghe, 2018, p. 39); de altfel, și unele dintre numele înregistrate în rândul numeroasei populații creștine pot trăda și o potențială origine albaneză.

Evident că nu știm nimic despre etnicul donatorilor („epiroți" și români) care înființaseră o școală în anul 1756 la Girokastër, întreținută încă în secolul al XIX-lea prin danii de la București, Brăila, Iași și din veniturile metocurilor din Moldova ale mănăstirii Drinos (Poulitza, 1928, p. 90, 105-106; Mpara, 1966, p. 131, 217-218, 288-298; Camariano-Cioran, 1984, p. 109, 16).

Raportându-ne din nou la limbajul „sec" administrativ, o *Catagrafie* întocmită în chiar anul „eliberării" (1828), de către serdarul Grigore Tăut – ispravnicul Ținutului Brăila, reține alături de românii majoritari doar două etnii: armeni și evrei (Popescu, 1933, p. 7; broșura aceasta, ce va fi citată în continuare, însumează și completează cele două articole: Popescu, 1932, pp. 59-82, respectiv Popescu, 1932a, pp. 9-64). Cum alte informații care să ne ofere o alternativă din perspectiva diversității naționale nu deținem pentru acest moment (vezi totuși, un oarecare Sandu poreclit „Arnăutu" din satul brăilean Viziru,

la Popescu, 1933, p. 70), data primului recensământ românesc (1828) poate fi interpretată drept un posibil *terminus post quem* pentru stabilirea la Brăila și a unor albanezi. O „Foaie de fugarii plășilor Vădenii și Balta" din anul 1830 îl amintește și pe Vasile Albanu din satul Mina, plasa Bălții (Popescu, 1938, p. 34).

3. Rezultate și discuții

Cert este că reorganizările administrative din anii imediat următori, menite să integreze ținutul și orașul în corpul Țării Românești, au regăsit aici o comunitate albaneză, ai cărei reprezentanți dețineau deja suficientă putere economică și notorietate încât să poată fi aleși și asuma funcții dintre cele mai importante în noile organisme de conducere. Este cazul lui Kir Constantin Vechilargi, primul președinte al instituției denumite „Maghistratul Orașului Brăila", altfel spus, în termen contemporan, primarul orașului (Direcția Județeană Brăila a Arhivelor Naționale, *fond Ocârmuirea*, dosar 93/1831, f. 1). În legătură cu această demnitate, s-a considerat că „cel care era ales, ori trăise mai devreme în Brăila și era cunoscut de către cetățeni, ori lucrase în administrația română și la sugestia acesteia ocupase funcția, ori servise pe lângă autoritățile ruse care ocupaseră orașul, sau făcuse unele servicii cetățenilor" (Ciachir, 1996, p. 180). Oricare va fi fost realitatea, cert este că, la 6 februarie 1831, prin porunca Divanului Săvârșitor al Principatului Valahiei, se confirma alegerea membrilor magistratului și poliției: „*după alegerea obștii orășanilor, urmată pă temeiul oroșenescului, așezându-să de cuviință rânduirea ce au făcut întru aceasta dumnealui dvornicul știrea deplin împuternicitului prezident, prin predlojănie către obștea divanului de la 17 ale lui ghenarie, supt nr. 243, întărește de poliței la orașul Ibrăilii pă (...) Stavrache de Golova, s-au ales deputații orașului (...) Marin, de cileni ai maghistratului, pă Grigorie Ahtari, pă Carida șă Hristea Ceacari, cum să de (...) Constantin Vechil <hargi>*" (Direcția Județeană Brăila a Arhivelor Naționale, *fond Primăria Brăila*, dosar 1/1831, f. 1, 19. Vezi și Mocioiu et al., 1975, pp. 15-16, doc. nr. 1).

Probabil că, în timpul scurtului său mandat, a întocmit un *Catastih* pentru orașul Brăila (după cum și ocârmuitorul Ion Slătineanu se îngrijise de realizarea unui *Catastih statisticesc al hasului Brăilei*, vezi Perianu, 1945, p. 316). Din motive pe care nu le cunoaștem, de-

misionează la 20 august 1831. Deja la 11 septembrie era emis Ordinul Vorniciei Mari către Cârmuirea județului Brăila, cu privire la alegerea altui prezident: „*dumnealui chir Vechilhargi, prezidentul magistratului acelui oraș, prin răspunsul din 20 ale trecutului august, au făcut rugăciune ca să fie slobod dintr-această însărcinare, a cărui rugăciune fiind primită la Dvornicie, iată într-adins scriu dumitale ca împreună cu magistratul acelui oraș, adunând pă neguțătorii orășani după rânduială să facă alegere de alt prezident*" (Direcția Județeană Brăila a Arhivelor Naționale, *fond Prefectura Brăila*, dosar 93/1831, f. 1. Vezi și Mocioiu et al., 1975, p. 19, doc. nr. 4).

Constantin Vechilargi continuă să fie prezent în Brăila – în ciuda sugestiei că demisia sa ar fi fost legată de faptul că interesele l-ar fi purtat în alte zone –, așa cum o arată, în aprilie 1833, „*Tabelul cu numele alegătorilor de deputați din oraș*", unde figurează ortografiat „Constantin Vechil Hargiu", în vârstă de 38 ani, posesor a două case și patru prăvălii (Direcția Județeană Brăila a Arhivelor Naționale, *fond Prefectura Brăila*, dosar 2/1832, f. 36-38. Vezi și Mocioiu et al., 1975, p. 29, doc. nr. 13). I-a urmat în demnitatea de președinte al Magistratului, tot pentru o scurtă perioadă, Ion (Iancu Slătineanu) și Pavel Rubini (Cel din urmă considerat eronat primul primar al Brăilei era, de fapt, al treilea: Trohani, 2009, pp. 533-535. În treacăt fie spus, azi-numita „strada Rubinelor" din Brăila reține amintirea celor mai semnificative imobile din zona de altădată, anume „Casele Rubini", azi locul școlii (nr. 5) „Nikos Kazantzakis" (fosta școală elenă), vezi Munteanu, 2005, p. 169).

Pentru aceiași secvență timpurie a organizării administrative a Brăilei (1831), în chiar actul de confirmare a alegerilor membrilor magistratului, este menționat și polițistul „la orașul Ibrăilii", un oarecare Stavrache de Golova (Direcția Județeană Brăila a Arhivelor Naționale, *fond Primăria Brăila*, dosar 1/1831, f. 1, 19. Vezi și Mocioiu et al., 1975, pp. 15-16, doc. nr. 1), poate un albanez dar, oricum, după toate aparențele, altul decât acel Stavrache Divani (Ciachir, 1996, p. 181, 185 îl creditează pe Stavrache Divani cu funcția de polițai și etnia albaneză), pe care îl regăsim în deja menționatul „*Tabel cu numele alegătorilor de deputați din oraș*" (1833), unde este înregistrat la vârsta de 36 ani, ca posesor a două case și trei prăvălii (Direcția Județeană Brăila a Arhivelor Naționale, *fond Prefectura Brăila*, dosar 2/1832, f. 36-38. Vezi și Mocioiu et al., 1975, p. 29, doc. nr. 13). Cel puțin una dintre ele se

afla în (mahalaua) „Văpsea Albastră", plasată „împotriva" prăvăliei lui Mavro Matolu (Direcția Județeană Brăila a Arhivelor Naționale, *fond Prefectura Brăila*, dosar 2/1832, f. 36-38. Vezi și Mocioiu et al, 1975, p. 34, doc. nr. 13). În fine, la 20 septembrie 1934, Stavrache Divani este, alături de Anastase Xandos, „candidat de prezident" la „președenția Magistratului"; va obține funcția de „prezident în lipsă" (sic!) (Direcția Județeană Brăila a Arhivelor Naționale, *fond Prefectura Brăila*, dosar 239/1834, f. 5. Vezi și Mocioiu et al., 1975, pp. 39-40, doc. nr. 20).

Și Gheorghe Vechilargi deținea, fără îndoială, o demnitate oficială, întrucât înaintează un memoriu în anul 1831 Departamentului Pricinilor din Lăuntru, prin intermediul căruia relatează despre activitatea sa și a postelnicului N. Șuțu, în vederea limitării epidemiei de holeră prin instalarea de cordoane sanitare în jurul Brăilei (Mocioiu et al., 1979, p. 311).

În cea de-a doua *Catagrafie* (1837) datorată administrației românești – ne interesează aici în mod special a treia statistică, dedicată „supușilor curților străine locuitori în orașul Brăile și satele acestui județ" – se conturează deja pentru Brăila aspectul de „mozaic etnic", aici fiind atestați italieni (6), ungureni (2), armeni (2), nemți (7), evrei (18), ruși (13), bulgari (5), basarabeni (?), brașoveni (6), sârbi (1), polonezi (2), greci (360); aparent fără niciun reprezentant atestat al albanezilor. Nu punem însă să nu remarcăm pe un lenache Dumitru Arnăuceanu (între „băjenarii cu răspundere pe jumătate"), un Peiu Arnăutu politii (înscris la „sudiți"), pe H. Dobre Arnăuchianul (între „birnicii de capitație"), pe Stamate Bogasierul, sin Nicolaie Arnăuceanu (între „băjenarii cu răspundere pe jumătate"), pe Dimofte Arnăutu Faşă (între „băjenarii cu răspundere pe jumătate") sau pe Nicolai Arnăutu (între cei care „nu s-au arătat la comisie, fiind duși după ale lor enteresuri") (Vîrtosu, 1939, p. 23, 24, 28, 31, 32, 54). În fine, nu poate fi trecut cu vederea nici „Naum Pechil Hargi" – grec, avocat, britanic (sic!), cea din urmă cetățenie fiind asumată „cu patenta gheneralicescului consolat din București, nr. 222/1837"; era născut în Itac (Vîrtosu, 1939, p. 46, nr. 137).

Cea de-a treia *Catagrafie*, realizată anul următor (1838), mai complexă și riguros întocmită, începe să surprindă realități etnice din perspectiva care ne preocupă (pentru Brăila s-a publicat distinct pentru oraș și județ: Cristocea, 2012, respectiv Bounegru et al., 2015

(două volume). Fără a minimaliza defel calitatea și importanța celui din urmă demers, nu putem să nu facem trimitere la *Glosar*-ul volumului final (pp. 769-770), unde, pentru editori, singurul tâlc al termenului „arnăut" este grâul de primăvară..., desigur, mai curând impropriu contextului / tematicii tratate). În oraș sunt înregistrați opt arnăuchemi (doi în mahalaua Albastră și șase în mahalaua Roșie) respectiv 26 de arnăuți, grupați în mahalaua Galbenă (Cristocea, 2012, p. 9). Dintre cei din urmă, l-am remarcat pe Dimciu Grăcșu, burlac de 38 de ani, de meserie „caldărâmgiu", care din punct de vedere al birului este „raia turcească", o posibilă sugestie cu privire la prezența lui la Brăila încă din timpul stăpânirii otomane; la fel se consemnează despre „arnăuții" Anastasie Dimciu, Naum Serbin, Nicolae Petre (Cristocea, 2012, p. 31). De data aceasta „Noum Vechilarci", în vârstă de 42 de ani, de meserie avocat, se declară „arnăut", dar și sudit englez. În casa din (mahalaua) Vopseaua Galbenă a Brăilei trăia alături de soția Sofița și slugile Anastasie Alexe (rumân) și slujnica Anastasia (Cristocea, 2012, p. 56, nr. 346). În (mahalaua) Vopseaua Roșie îi găsim și pe Teohari Vechilarci (de la acesta s-ar fi păstrat o declarația în care se arată că ar fi venit în Brăila în anul 1830 (*non vidi*), vezi Ciachir, 1996, p. 186) de 37 de ani, văduv, declarat grec, dar și „sudit englez", având ocupația de „moșier". Locuia alături de muma sa Mariia, băieții Pashale, Pamiconda, Periclis și fetele Anastasiia și Athina (Cristocea, 2012, p. 101, nr. 761), dar și pe căpitanul Andricu Vecilharci de 30 de ani, grec și supus elin (sic!), de asemenea „moșier", alături de soția Joița, în etate de 40 de ani (Cristocea, 2012, p. 77, nr. 548). În județ „rumâni" sunt Șerban Arnăutu din satul Viziru de Jos (Bounegru et al., 2015, vol. I, p. 365, nr. 131), Costandin Arnăutu și Nițu Arnăutu din satul Batogu (Bounegru et al., 2015, vol. II, p. 545, nr. 23 respectiv p. 546, nr. 25), grec declarându-se Necula Arnăut din satul Strâmbul (Bounegru et al., 2015, vol. II, p. 743, nr. 1).

Dintre cei amintiți Naum Panajot Veqilharxhi (pe numele de botez Naum Panajot Bredhi) este, probabil, „cel mai" celebru albanez brăilean. Se născuse la 6 decembrie 1797 în sudul Albaniei, la Vithkuq – „comuna românească Bitcuchi", după Theodor Capidan (Capidan, 1928, p. 5). Nu deținem informații cu privire la momentul trecerii familiei Vechilargi în spațiul ortodox românesc – probabil pe la începutul secolului al XIX-lea –, unde se refugiase din calea raidurilor „musulmanilor". Peregrinările prin diverse orașe din Țara Românească

și Basarabia nu sunt suficient documentate, existând variante uneori contradictorii. Prima îl plasează pe Naum împreună cu familia (tatăl, ofițer în armata rusă, mama și fratele Constantin), o vreme, la Chișinău. Cealaltă vorbește despre faptul că Panajot Vechilargi ar fi slujit în administrația turcească, după încheierea Tratatului de la București (1812) stabilindu-se la Galați unde s-a dedicat comerțului. Ulterior decesului capului familiei (1821), văduva împreună cu cei doi băieți ar fi plecat la Chișinău, de unde a revenit la Brăila după pacea de la Adrianopol (Dobrescu, 1996, p. 245).

S-a stabilit la Brăila unde profesează meseria de avocat (= „vechil") ajungând printre oamenii de vază ai orașului" (vezi „Drita", nr. 2 din 25 mai 1887, p. 1. Documente de arhivă îl reținem drept participant în calitate oficială la numeroase mezaturi, vezi Ciachir, 1974, p. 39); ultimul document juridic depistat în arhivele orașului, care poartă semnătura lui, datează de la 28 iunie 1839, și se referă la o speță în care era implicat un mai vechi client al său, Andricu Vechilhargi, reprezentat împotriva lui Apostol Caridi și Toderașcu Gioca (poate tot albanezi) (Ciachir, 1996, p. 188). Deținea o prăvălie în (mahalaua) Vopseaua Galbenă, căreia urma să i se taie un perete, potrivit „*Raportului* inginerului Andrei Covaci către Magistratul orașului Brăila, privind sistematizarea orașului: îndreptarea caselor și străzilor" din 11 iunie 1833 (aceleiași regularizări care avea în vedere „lărgitul uliței" i-a fost victimă și „fundul de curte al lui Nicoli Arnăutu" (Direcția Județeană Brăila a Arhivelor Naționale, *fond Primăria Brăila*, dosar 10/1833, f. 23, 31. Vezi și Mocioiu et al., 1975, pp. 33-34, doc. nr. 14). Era căsătorit cu Sofia, care avea să îi supraviețuiască, prezentă încă în Brăila în anul 1887 – în (mahalaua) „culoarea Albastră", unde trăia cu numele de Teoharide (recăsătorită) (vezi „Drita", nr. 2 din 25 mai 1887, p. 1).

Militantismul național l-a apropiat de cauza lui Al. Ipsilanti (vezi „Libertatea". Ziar de informație și luptă socialistă, anul II, nr. 183, 1945, p. 2, unde se anunță faptul că joi, 22 martie, la ora 16.30, la facultatea de Drept din București, va avea loc ședința bilunară de comunicări a Institutului de Studii și Cercetări Balcanice, în cadrul căreia dl. Victor Papacostea va susține comunicarea „*Vechilhargi, colaborator al lui Alexandru Ipsilante*". Aceiași informație și în „Universul", anul 62, nr. 66, joi 22 martie 1945, p. 4) și evident de mișcarea lui Tudor Vladimirescu (Ciachir, 1983, p. 69) – în cadrul căreia ar fi deținut chiar funcția de

intendent-șef (Dumitrescu et al., 2008, p. 193), realități care i-au creat convingerea că nu se putea realiza eliberarea națională, fără o eliberare culturală (Vătășescu, 1984, p. 164). A adresat un manifest compatrioților săi din țară, îndemnându-i la luptă – acesta este considerat primul document programatic al mișcării naționale albaneze (Ciachir & Maksutovici, 1967, p. 104. Idee preluată și de Rădulescu-Zoner, 1977, p. 41). Tot el este și autorul primului abecedar albanez (Papacostea, 1938, pp. 248-252), a cărui primă publicare la București a fost interpretată drept data de început a renașterii albaneze (Petoshati, 1999, p. 54; Vătășescu, 1984, p. 164). Declararea cetățeniei grecești, de altfel încurajată de statul elen în prima parte a secolului al XIX-lea, era deopotrivă echivalentă cu asumarea apartenenței confesionale ortodoxe, și cu anumite interese care derivau din beneficiile acestui statut etnic. Dacă în „recensământul" anului 1837 Naum Veqilharxhi se declara grec, un an mai târziu, în următoarea catagrafie, este înregistrat drept „arnăut", semn că începeau să se întrevadă perspective mai optimiste pentru națiunea albaneză sau, de ce nu, o declarație răspicată în ceea ce privește începutul angajării sale în lupta pentru îndeplinirea idealului național. În orice caz, vigurosul militantism patriotic din decada următoare, nu putea fi asumat din postura de etnic grec. Pentru data dispariției marelui patriot albanez, petrecută în condiții dramatice la Constantinopol, sursele nu concordă. Majoritatea reține anul 1846, dar s-a vehiculat și anul 1854. Un document păstrat în arhivele Brăilei – din păcate aflat într-o stare de conservare nu foarte bună –, pare să ofere indicii în acest sens. Un oarecare Sterie Bociari reclama, la 5 octombrie 1854, Magistratului orașului Brăila, stricăciunile produse în curtea sa, datorită apei ploaie care curgea de pe streașina magaziei construite de către Naum Vechilhargi. Semnificativ este faptul că în acest document reclamantul menționează faptul că mai depusese o petiție în acest sens și în anul 1849, atunci când vecinul său „acum răposatul Naum Vechilhargi" o edificase. Prin urmare, potrivit acestui act, în anul 1849 Naum era în viață și se îngrijea de proprietățile de la Brăila, dar deja în anul 1854 se știa aici despre dispariția sa, imobilul trecând în posesia moștenitorilor, dintre care este nominalizat Constantin Vechilhargi (Ciachir, 1996, p. 192).

Un Ion Vechilargi, în calitate de arendaș al moșiei Câmpineanca, solicita în anul 1838 sprijinul Ocârmuirii, spre a întoarce familiile

de țărani clăcași fugite la Brăila (Direcția Județeană Brăila a Arhivelor Naționale, *fond Prefectura jud. Brăila*, dosar 121/1837, f. 13; dosar 283/1836. Vezi și Mocioiu et al., 1975, p. 17).

Domnitorului Barbu Știrbei, trecător prin Brăila, îi adresează negustorul albanez Dimitri Faca Georgi, în anul 1851, o jalbă prin intermediul căreia denunță specula la care dragomanii îi supun pe țăranii nepricepuți în activitățile comerciale (= „neecsperiența și prostia"). Pentru a se pune capăt abuzurilor, solicită „a fi orânduit dânsul în postul de căpitan ca să slujească cu credință asupra acestui prepozit" (Mocioiu et al., 1975, p. 102, doc. nr. 81).

După nume, albanezi par a fi Triandafil și Gr. Geani, doi dintre cei opt notabili care semnează un proces verbal al Consiliului Comunal din anul 1887 (Direcția Județeană Brăila a Arhivelor Naționale, *fond Primăria Brăila*, dosar 17/1887, f. 88. Vezi Ciachir, 1996, p. 216).

De altfel, către finele secolului al XIX-lea cosmopolitismul Brăilei se regăsea și în denumirea stabilimentelor; cafenele se numeau „Elada", „Pizzeria Napolitană" dar și „La Albanezu" (Munteanu, 2013, p. 14).

Secolul următor (1906), Societatea de culturală macedo-română a organizat la București o expoziție de pictură a albanezului Theohari Ghini, care conținea 45 de tablouri reprezentând eroi ai poporului albanez (Skanderbeg, Ali Pașa Tepelena etc.). Deopotrivă la reușita evenimentului și la achiziționarea unor picturi s-a implicat și comunitatea etnică din Brăila (Arhivele Naționale ale României, București, *fond Poliția și Siguranța statului*, nr. arh., 2 (1903), dosar 6/944, f. 59. Vezi Ciachir, 1996, p. 224). Aceiași comunitate participă la strângerea de fonduri pentru construirea unei biserici ortodoxe albaneze în București, cât și pentru a finanța deplasarea din America a episcopului Fan Noli – om politic albanez care va deține funcția de prim-ministru și regent al Albaniei (1924) –; ajuns la București (1911) acesta a vizitat Brăila și Constanța, considerate principalele focare albaneze din România (Arhivele Naționale ale României, București, *fond Direcțiunea Poliției și Siguranței Statului*, dosar 54/1910, f. 26. Vezi Ciachir, 1996, p. 226).

Altfel, presa locală titra sub titlul „*Excrocheriile albaneze din Brăila*" (1915), pățania comerciantului S. Stătescu, care vrând să își construiască un imobil pe Bulevardul „Al. I. Cuza", la nr. 233, ar fi fost escrocat de doi antreprenori macedo-albanezi, aflați sub protecția

rudei lor, arhitectul albanez Niculescu („Adevărul Brăilenilor", anul II, nr. 18 din 20 iulie 1915. Vezi Munteanu, 2015, p. 292). Dincolo de caracterul informației, reținem indiciile prezenței unor reprezentanți ai comunității de care ne ocupăm la Brăila, după declanșarea Primului Război Mondial.

O altă sugestie cu privire la existența unor comunități consistente albaneze în România este oferită de faptul că, încă din anul 1887, societatea „Drita" (= „Lumina") deschide sucursale în provincie, la Brăila, Focșani, Călărași și Mărășești, ulterior și la Constanța (1897). Societatea își declara oficial rolul inițiatic de a răspândi lumina spirituală și culturală printre albanezi.

Mai mult decât atât, nu este întâmplător deloc faptul că, anterior cu un an apariției foii săptămânale „Shqiptari" (= „Albanezul") din București, apărea la Brăila ziarul „Drita. Diar literar sciințific [18 mai] – 12 octombrie 1887; 13 iunie 1888. Apare în fiecare duminică seara" care, după primele două numere, de la 1 iunie 1887, își modifică numele în traducerea românească „Lumina". Comitetul de redacție era următorul: I. A. Ferechide – președinte al Societății „Drita" filiala Brăila și redactor principal; Mihalache Naum – vicepreședinte, D. Papadopol – secretar, Tache Petrescu, D. Constantin, Chiriac Demetriu, D. Peicioman – membrii și Iacob Nicolescu – girant responsabil (Volcu, 2009, p. 59, nr. 397. Vezi și Maksutovici, 1972, p. 33-64). Sediul redacției era pe bulevardul „Carol I", la nr. 117, culoarea Galbenă și se realiza în tipografia lui Pericles Pestemalgioglu de pe strada Golești, nr. 27 (Direcția Județeană Brăila a Arhivelor Naționale, *fond Primăria Brăila*, dosar 25/1909, f. 23. Vezi Ciachir, 1996, p. 192). Suntem așadar în fața primului ziar albanez din România, iar apariția lui se întemeia nu doar pe prezența unei comunități consistente, dar și pe un fond preexistent

> „deoarece Brăila fusese leagănul creării unei societăți culturale albaneze și leagănul literaturii albaneze, pentru că aici lucrase și crease Naum Vechilhargi" (Bela, 1964, p. 32).

Schimbarea denumirii și titrarea în limba română trebuie să fi avut cu totul alte tâlcuri decât lipsa sau diminuarea numărului de albanezi între membrii societății (Capidan, 1928, p. 7. Vezi și Ciachir & Maksutovici, 1967, p. 106, nota 17 care menționează scrisorile unor compatrioți din Brăila: Sterio A. Cosma, Tache Petrescu și Ispas Pe-

tre), redactate și expediate în intervalul 30 iunie – 14 septembrie 1887) și mai curând, pe de o parte, anumite scindări de opinie în interiorul comunității (Vezi „Drita", anul I, nr. 2, luni 25 mai 1887, în care se arată faptul că „de azi" *Drita* brăileană nu mai aparține societății de cultură albaneze omonime, ci este un organ personal al comitetului albanez din Brăila, care îl redactează și îl editează), pe de alta, de a crea, și astfel, punți spre „frații români" care având creat un stat național puteau să îi susțină și pe albanezi în ceea ce privește îndeplinirea idealului lor patriotic (Majuru, 2002, p. 239). În orice caz, acest periodic își asuma continuarea tradiției naționale create de Naum Vechilargi, deoarece Brăila fusese „leagănul creării unei societăți culturale albaneze". De altfel, în iunie 1887, membrii societății „Drita" care adoptau pasivismul se vor separa, creând propria societate culturală, denumită „Dituria" (= „Înțelepciunea"). Aceasta va avea o filială și la Brăila condusă de președintele Sterie Kosma, și despre care se spunea că a fost fondată de „albanezi originari din Belcamen și Megovani", fiind înființată înainte de 15 mai 1888, când începe să își publice propriul ziar (Iancovici, 1971, pp. 30-35).

Și în prima decadă a secolului următor, albanezii sunt numeroși și activi în Brăila. Societatea „Spresa" creată în juriul Cercului studențesc albanez, a organizat și în portul dunărean o adunare publică (1903). Au conferențiat Kristaq Dako despre trecutul și prezentul patriei albaneze, respectiv Filip Papaiani despre prietenia dintre poporul român și „națiunea lui Skander-bey", în prezența unui numeros auditoriu („Românul de la Pind", nr. 42 din 22 decembrie 1903, p. 4).

Societatea albaneză „Dialeria Schipetare", prin intermediul președintelui comitetului de conducere, Gheorghe Bociari, informa la 9 septembrie 1906 Primăria cu privire la faptul că va organiza „*o reprezentație în ziua de 10 septembrie curent în sala <Capriș>, din acest oraș, din beneficiul căreia 10% se vor da pentru mărirea fondului societății și pentru ajutorarea fraților români macedoneni*"; se solicita „*cu distins respect a scuti reprezentațiunea de taxa ce se impune de onor primăria locală*".

Documentul original păstrează și rezoluția „*se recomandă agentului respectiv a face conformare*" (Direcția Județeană Brăila a Arhivelor Naționale, *fond Primăria Brăila*, dosar 54/1906, f. 227. Vezi și Mocioiu, et al., 1975, pp. 481-482, doc. nr. 449).

„Drita", renaște la 1 octombrie 1923, primind confirmarea juridică un an mai târziu. Avea sediul pe strada Racova, la nr. 52 și era condusă de un președinte, în persoana lui G. N. Dumitru. Scopul general al acestei „reorganizări" era acela de „a menține între membrii raporturi strânse, dezvoltând pe cât posibil spiritul de colegialitate". În statul se menționa și faptul că „drapelul societății va fi brodat pe ambele părți cu fir, iar portretul Sfântului Gheorghe va fi din mătase de culoare național frumoasă" (Direcția Județeană Brăila a Arhivelor Naționale, *fond tribunalul Brăila*, dosar 643/1924, f. 2-4. Vezi și Ciachir, 1996, pp. 183-184). Alături de numele românești ale unor membrii, apar și numele alogenilor, care predomină, precum: Costa Egimici, Athanase Gioca, Athanas Geges, Teodorachi Lumi, Hristu Botzi, Ianuli Colici.

4. Concluzii

Acestea sunt principalele repere cu privire la existența în Brăila, alături de alte comunități care au lăsat urme mai consistente – inclusiv monumente care se păstrează și astăzi, îndeosebi în ceea ce privește patrimoniul eclesiastic construit –, a etnicilor albanezi. Demersul de față și-a propus doar argumentarea prezenței lor în cadrul a ceea ce a fost general definit drept „mozaic etnic", parte a unui proiect mai larg, referitor la memoria culturală a Brăilei. Odată demonstrată prezența acestei comunități, cercetările viitoare vor putea spune mai multe detalii. Urmărirea aprofundată, mai ales pe baza documentelor de arhivă, și reconstituirea „în mic" a istoricului unor membri proeminenți din perspectiva „urmelor" pe care le-au lăsat, vor contura mai eficient profilul comunității stabilite în orașul dunărean.

Conflicts of Interest: The authors declare no conflict of interest.

Referințe bibliografice:

„Adevărul Brăilenilor" (1915), anul II, nr. 18 din 20 iulie.
Arhivele Naționale ale României, București, fonduri diverse (Poliția și Siguranța statului / Direcțiunea Poliției și Siguranței Statului).
Bala Vehbi (1964), Shtypi shqiptar në Rumani, în Revistës Shkencore të Institutit Pedagogjik Dyvjeçar të Shkodrës, 1, pp. 31-52.
Bounegru, Stanca & Vidis, Alinta & Iavorschi Gheorghe & Cristian Filip (2015), Județul Brăila în catagrafia din anul 1838, Brăila, Editura

Istros a Muzeului Brăilei.
Camariano-Cioran, A. (1984), L'Épire et les Pays Roumains, Ianina, Association d'Études Épirotes, 1984.
Capidan, Th (1928), Contribuțiile românilor la renașterea Albaniei, în Graiul Românesc. Organ al Societății Graiul Românesc, anul II, nr. 1, ianuarie
Ciachir, Nicolae (1974), Istoria modernă a Albaniei, București, Universitatea din București.
Ciachir, Nicolae (1983), Statele din sud-estul Europei și lupta lor pentru independență, în Anale de Istorie, anul XXIX, nr. 3, pp. 53-71.
Ciachir, Nicolae (1996), Rolul Brăilei în epoca de regenerare a poporului albanez (1829-1912), în Analele Brăilei, II, nr. 3, , pp. 173-228.
Ciachir, Nicolae & Maksutovici, Gelcu (1967), Unele aspect privind condițiile create pe teritoriul României mișcării culturale albaneze la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea, în Revista Arhivelor, anul X, nr. 1.
Cristocea, Spiridon (2012), Orașul Brăila în catagrafia din anul 1838, Brăila, Editura Istros a Muzeului Brăilei.
Direcția Județeană Brăila a Arhivelor Naționale, fonduri diverse (Ocârmuirea, Primăria, Prefectura).
Dobrescu, Marius (1996), Brăileanul Naum Vechilargi, corifeu al renașterii naționale albaneze, în Analele Brăilei, II, nr. 3, pp. 245-247
„Drita" (1887), nr. 2 din 25 mai.
Dumitrescu, Doru & Căpiță Carol & Manea, Mihai & Căpiță, Laura & Stamatescu, Mihai (coordonatori) (2008), Istoria minorităților naționale din România (manual auxiliar pentru profesorii de istorie), București, Editura Didactică și Pedagogică.
Iancovici, Sava (1971), Relations roumano-albanaises à l'époque de la renaissance et de l'émancipation de peuple albanais. I, în Revue des Etudes Sud-Est Européennes, tom IX, nr. 1, pp. 30-35.
Jecev N. , Colonia emigranților bulgari de la Brăila și activitatea ei social-culturală în epoca renașterii (până în 1878), în Analele Brăilei, II, nr. 3, 1996, pp. 265-270.
„Libertatea". Ziar de informație și luptă socialistă (1945), anul II, nr. 183.
Majuru, Adrian (2002), Bucureștiul albanez. De la elite negustorești la elite culturale, în Altera, anul 8, nr. 17-19, pp. 228-245 .
Maksutovici, Gelcu (1972), Kontribute të reja për njohjen e shtypit

shqiptar në Rumani 1887-1938, în Gjurmime albanologjike, 1, pp. 33-64.

Maxim, Mihai & Gheorghe Adrian (2018), Brăila în primul registru otoman de recensământ cunoscut (1570), Brăila, Editura Istros a Muzeului Brăilei.

Mocioiu, N. & Bounegru, S. & Iavorschi, Gh. & Vidis, A. (1975), Documente privind istoricul orașului Brăila (1831-1918), București, Direcția Generală a Arhivelor Statului.

Mocioiu, N. & Iavorschi. Gh. & Bounegru, S. & Vidis, A. (1979), Îndrumător în arhivele statului. Județul Brăila (Îndrumătoare arhivistice, 14), București, Direcția Generală a Arhivelor Statului.

Mpara, B. (1966), To Delvino, Atena, ed. L. Vranoussis.

Munteanu, Ioan (2005), Stradele Brăilei, Brăila, Editura Ex Libris.

Munteanu, Ioan (2013), Portul Brăila. Mărire și decădere, Brăila, Editura Proilavia.

Munteanu, Ioan (2015), Brăila acum 100 de ani (1915), Brăila, Editura Proilavia.

Papacostea, Victor (1938), Sur l'abécédaire albanais de Vechilhargi, în Balcania, I, pp. 248-252.

Perianu, Radu I. (1945), Raiaua Brăilei. Noi contribuțiuni, în Revista Istorică Română, anul XV, nr. III, pp. 287-333.

Petoshati, Elida (1999), Aspecte ale culturii europene în publicațiile albaneze din România secolului XX, București, Editura Deliana.

Popescu, Mihail (1932), Catagrafia locuitorilor și a venitului din județul Brăila în 1828, în Analele Brăilei, anul IV, nr. 2-3, pp. 59-82.

Popescu, Mihail (1932a), Catastih de toate familiile ce s-au găsit la Catagrafia în toate satele Brăilei și în orașul Brăila, cum mai jos se arată, în Analele Brăilei, anul IV, nr. 4, pp. 9-64.

Popescu, Mihail (1933), Catagrafia din 1828 a locuitorilor și venitului din orașul și jud. Brăila, Brăila, Editura „Analele Brăilei".

Popescu, Mihail (1938), Contribuțiuni noui la cunoașterea orașului și raialei Brăila, după 1829, în Analele Brăilei, anul X, nr. 1, p. 34.

Poulitza, Panaiot (1930), Sinopsis tou kõdikos tïs episkopïs Dryinoupoleos kai Argyrokastrou, în Ipeirotika chronika, 5, pp. 76-113.

Rădulescu-Zoner, Șerban (1977), România și lupta de eliberare a popoarelor din Balcani (1875-1877), în Era Socialistă. Revistă teoretică și social-politică a CC al PCR, anul LVII, nr. 1, ianuarie, p. 41.

„Românul de la Pind" (1903), nr. 42 din 22 decembrie .
Trohani, George (2009), Câteva date în legătură cu familia primului primar al orașului Brăila – Panait Rubinis, în vol. Miscellanea Historica et Archaeologica in Honorem Professoris Ionel Cândea (eds.: V. Sîrbu, C. Luca), Brăila, Editura Istros a Muzeului Brăilei, pp. 533-535.
„Universul" (1945), anul 62, nr. 66, joi 22 martie.
Vătășescu, Cătălina (1984), Activitatea intelectuală și culturală a albanezilor din România (1844-1912), în vol. Intelectualii din Balcani în România, secolele XVII-XX, București, Editura Academiei.
Velichi, Constantin (1980), România și renașterea bulgară, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
Vîrtosu, Ion (1939), Trei Catagrafii pentru Brăila anului 1837, în Analele Brăilei, anul XI, nr. 2-3, pp. 17-56
Volcu, Ion (2009), Dicționarul presei brăilene (1839-2007), Brăila, Editura Istros a Muzeului Brăilei.

Publisher's Note: Ius et Societas stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.

Copyright: © 2026 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).